

Plan- en procesevaluatie Halt op School

Eindrapport

Groningen, september 2025

Colofon

Opdrachtgever

Gemeente Groningen

Projectleiding

Brecht Zijlstra

Auteurs

Brecht Zijlstra

Robert Pieper

Jorine de Muijnck

Uitgave

Breuer & Intraval

Plaats en datum

Groningen, september 2025

© 2025, Breuer&Intraval. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of anderszins, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Belangrijkste bevindingen	1
1 Inleiding	2
1.1 Onderzoeksvragen	2
1.2 Onderzoeksaanpak	3
1.3 Reflectie op de opdracht	4
2. Planevaluatie	5
2.1 Aanleiding	5
2.2 Uitvoering van de schoolsprekuren	5
2.3 Doelgroep	6
2.4 Doelstellingen	7
2.5 Opbrengsten	8
2.6 Onderbouwing	9
3. Procesevaluatie	12
3.1 Werkzame mechanismen	12
3.2 Uitvoering	13
3.3 Opbrengsten	15
3.4 Succesfactoren	16
3.5 Conclusie	17

Leeswijzer

Dit rapport start met de belangrijkste bevindingen van dit onderzoek. In hoofdstuk 1 introduceren we het onderzoek: wat is er onderzocht en op welke wijze is dit uitgevoerd. Hoofdstuk 2 gaat in op het plan achter het Halt-schoolsprekuren: hoe was het beoogd te werken en welke onderliggende mechanismen spelen daarbij een rol. In hoofdstuk 3 bespreken we de procesevaluatie: in hoeverre verloopt de uitvoering zoals oorspronkelijk bedoeld? Wat zijn de belangrijkste opbrengsten en succesfactoren. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met de conclusie.

Belangrijkste bevindingen

Halt op School sluit in de praktijk sterk aan bij de in de planevaluatie beschreven werkzame mechanismen. Het programma past het Risks-Needs-Responsivity-model consequent toe: risico's worden ingeschat via goede overdracht en intake (risicoprincipe), begeleiding wordt afgestemd op veranderbare risicofactoren zoals negatieve sociale contacten of gebrek aan zelfwaardering (behoefteprincipe), en er is veel maatwerk om aan te sluiten bij motivatie, taalniveau en concentratievermogen (responsiviteitsprincipe). Aanvullende elementen als herstelgericht werken, het bevorderen van eigen verantwoordelijkheid, educatie en bewustwording, en de opbouw van een vertrouwensband zijn duidelijk zichtbaar in de uitvoering.

Effectieve elementen

- **Vertrouwensband:** Een vaste medewerker op school zorgt voor herkenbaarheid en laagdrempelig contact, wat motivatie en openheid bij jongeren versterkt.
- **Combinatie van interventies:** De mix van spreekuur, voorlichtingen en klassendialogen vergroot de effectiviteit. Het maakt het mogelijk zowel individueel als groepsgericht aan bewustwording en gedragsverandering te werken.
- **Maatwerk:** Zowel in het spreekuur als in voorlichtingen wordt ingespeeld op de individuele situatie en capaciteiten van jongeren.
- **Preventieve werking:** Jongeren worden vaak al doorverwezen voordat er incidenten zijn, wat aansluit bij vroegsignalering en risicobeperking.
- **Herstelgericht werken:** Casussen, zoals het stoppen van pestgedrag na herstelgesprekken, laten zien dat deze aanpak resultaat kan hebben.
- **Samenwerking:** Goede afstemming met scholen, wijkagenten en jongerenwerkers versterkt de signalerings- en begeleidingsmogelijkheden.
- **Extra expertise:** Halt brengt juridische kennis in die scholen zelf vaak missen, wat jongeren inzicht geeft in de gevolgen van gedrag.

Aandachtspunten

- **Overdracht van informatie:** Op sommige scholen is de aanmelding onvolledig, waardoor Halt-medewerkers extra tijd kwijt zijn aan het verzamelen van gegevens. Dit vertraagt het proces en kan de effectiviteit verminderen.
- **Aansluiting voorlichtingen op doelgroep:** Hoewel de inhoud vaak relevant is, sluiten taalniveau en presentatievorm niet altijd goed aan bij alle leerlingen. Moeilijke woorden of te lange presentaties maken het voor sommige jongeren lastig om de boodschap volledig te begrijpen.
- **Continuïteit in opstartfase:** Wisselingen in personeel aan het begin vertraagden de opbouw van vertrouwen en effectiviteit; stabiele bezetting vanaf het begin zou dit kunnen verbeteren.
- **Rol van de ouders:** ouders geven niet altijd toestemming voor deelname van hun kind aan het schoolspreekuur, ze weigeren of reageren niet. Als mogelijke oorzaak werd genoemd dat ouders het verzoek niet altijd lijken te begrijpen en daarom niet reageren of nee antwoorden.

1 Inleiding

Het landelijke programma Preventie met gezag is opgezet om jeugdcriminaliteit in kwetsbare wijken tegen te gaan. Criminele groeperingen rekruteren jongeren steeds vroeger, vooral in gebieden waar sprake is van sociale achterstanden en beperkte kansen. Het programma richt zich op een preventieve, domein-overstijgende en gebiedsgerichte aanpak, waarbij jongeren vroegtijdig worden ondersteund om afglijden richting criminaliteit te voorkomen. De uitvoering van initiatieven binnen dit programma wordt gefinancierd met middelen uit Preventie met gezag.

In de gemeente Groningen is het gebied 'de Noordelijke wijken' aangewezen als manifestwijk binnen dit programma. Hoewel het merendeel van de jongeren in Groningen zich positief ontwikkelt, geldt dit niet voor ongeveer 15 procent van hen. Deze groep jongeren ervaart problemen op meerdere leefgebieden, zoals leren, werken, wonen en sociale relaties. De oorzaken liggen vaak in persoonlijke kenmerken (zoals een verstandelijke beperking of psychische problemen), maar ook in de omgeving, zoals een instabiele thuissituatie, lage sociaaleconomische status of negatieve beeldvorming. Deze risicojongeren lopen een verhoogd risico op maatschappelijke uitval of betrokkenheid bij criminaliteit.

Om deze jongeren vroegtijdig te bereiken, is op de Diamantschool in Groningen het Halt schoolsprekkuur ontstaan. Hier werd grensoverschrijdend gedrag onder leerlingen gesignaleerd, dat soms tegen criminaliteit aanschoorde. Niet elke school heeft de capaciteit om hier adequaat op te reageren. Het schoolsprekkuur biedt daarom een laagdrempelig aanspreekpunt op school, waar jongeren in een vroeg stadium kunnen worden aangesproken op hun gedrag. Dit voorkomt herhaling en zwaardere maatregelen zoals schorsing of politie-inschakeling. Naast het schoolsprekkuur zijn er daarnaast ook andere initiatieven die op school plaatsvinden, zoals voorlichtingen, klassendialogen en een jongerenrechtbank.

1.1 Onderzoeksvragen

Met dit onderzoek gaan we na in hoeverre Halt op school het beoogde effect bereikt. De centrale onderzoeksvraag van dit onderzoek luidt:

Wat zijn de resultaten van het invoeren van het Halt schoolsprekkuur op tien scholen in Groningen, voor de betrokken leerlingen en voor de (ervaren) veiligheid op school?

Om deze vraag te beantwoorden richt het onderzoek zich op de volgende deelvragen:

1. Wat wordt beoogd met de Halt schoolsprekuren, welke doelen worden nagestreefd en op welke wijze zou deze interventie hieraan bijdragen?
2. Wat zijn de opbrengsten van de spreekuren; draagt de methode bij aan het behalen van de gestelde doelen (reflectie op eigen gedrag, vergroten weerbaarheid, voorkomen van herhaling)?
3. Hoe ervaren de deelnemende leerlingen het spreekuur, wat zijn in hun ogen de opbrengsten?
4. Wat zijn de ervaringen met de spreekuren voor de overige betrokkenen: ouders, slachtoffers, of andere deelnemers aan de gesprekken?

5. Wat zijn de ervaringen van de Halt medewerker, welke veranderingen/verbeteringen worden er geconstateerd? Zijn er verschillen tussen de tien scholen?
6. Wat zijn de opbrengsten voor de school, dragen de spreekuren bij aan een veiliger schoolklimaat?
7. Dragen de spreekuren bij aan zicht op risicojongeren (voor de gemeente) en tijdigere of adequatere signalering van een hulp/zorgvraag van jongeren?
8. Zijn er verschillen in de werking/opbrengsten van de spreekuren tussen de schooltypen, en wat zijn hiervan de (mogelijke) redenen?
9. Vormen de bevindingen aanleiding tot aanbevelingen ten aanzien van de werkwijze, waar zien we verbetermogelijkheden, wat is nodig om het spreekuur tot een succes te maken?

1.2 Onderzoeksaanpak

Voor de evaluatie van de Halt schoolsprekuren in Groningen zijn achtereenvolgens een plan- en procesevaluatie uitgevoerd.

Planevaluatie

We zijn dit onderzoek in de zomer van 2023 gestart met een planevaluatie, waarbij we ons hebben gebaseerd op de uitgangspunten van de evaluatiemethode 'Realistic Evaluation'¹. We zijn nagegaan wat de doelen van het Halt Schoolsprekuur precies zijn, hoe de gewenste effecten dienen te worden bereikt en waarom het Schoolsprekuur zou werken. Daarbij hebben we de aannames en achterliggende gedachten van het Schoolsprekuur gereconstrueerd op basis van een document- en literatuurstudie en vier interviews met personen die betrokken waren bij de planvorming.

Op basis van de uit de documenten, literatuur en interviews verkregen inzichten hebben we een notitie opgesteld met daarin de aannames, de theoretische onderbouwing en de werkwijze die tot de gewenste resultaten zou moeten leiden. Deze notitie is voorgelegd aan de opdrachtgever, en dient als basis voor de procesevaluatie.

Procesevaluatie

Na de planevaluatie, waarin we de aannames, theoretische onderbouwing en beoogde werkwijze van het Halt Schoolsprekuur hebben gereconstrueerd, is in de procesfase onderzocht in hoeverre de uitvoering in de praktijk overeenkomt met het oorspronkelijke plan. Volgens de uitgangspunten van Realistic Evaluation lag de nadruk op het in kaart brengen van de relaties tussen context, mechanisme en uitkomst tijdens de uitvoering: welke contextfactoren beïnvloeden het werk van Halt op school, welke werkzame mechanismen daadwerkelijk worden geactiveerd, en welke (tussentijdse) resultaten dit oplevert.

In de procesevaluatie is onderzocht of, waar en waarom er is afgeweken van het oorspronkelijke plan en of deze afwijkingen aanleiding waren tot bijstelling van de doelen. Daarnaast hebben we onderzocht welke omstandigheden de uitvoering beïnvloeden, en hoe deze samenhangen met de beoogde mechanismen uit de planevaluatie.

¹ Pawon, R. & N. Tilley (1997). Realistic Evaluation

De dataverzameling vond plaats van het najaar van 2024 tot en met het voorjaar van 2025 en bestond uit:

- Negen interviews met schoolmaatschappelijk werkers, docenten en Halt-medewerkers, met aandacht voor het signaleren van kwetsbare jongeren, het aanmeldproces, de zichtbaarheid van Halt op school, en de ervaren effecten van Halt op School.
- Observaties van drie voorlichtingsbijeenkomsten over online gedrag, om te zien hoe activiteiten in de praktijk verlopen en welk effect zij hebben op leerlingen.
- Pogingen om ook jongeren en/of ouders te interviewen die het Halt Schoolspreekuur hebben bezocht, om hun perspectief te betrekken. Ondanks eigen inspanningen en die van de betrokken scholen, is hier geen respons op gekomen.

1.3 Reflectie op de opdracht

De onderzoeksoopdracht ging uit van het voornemen om het Halt spreekuur op tien scholen in de noordelijke wijken van Groningen te implementeren. In de praktijk bleek dit streven niet volledig haalbaar. Verschillende factoren speelden hierbij een rol: op sommige scholen was er binnen de directie nog onvoldoende draagvlak, elders ontbrak het aan fysieke ruimte om het spreekuur te organiseren. Daarnaast waren de beschikbare uren vanuit PmG in Groningen al benut, waardoor uitbreiding naar andere scholen niet mogelijk was.

Uit de gesprekken die we voerden in het kader van dit onderzoek bleek dat het spreekuur op zichzelf waardevol is, maar dat de impact ervan aanzienlijk wordt versterkt wanneer het wordt gecombineerd met klassendialogen, voorlichtingen in de klas en ouderbetrokkenheid. Bovendien vervult de Halt-medewerker vaak een aanvullende rol als sparringpartner voor scholen. Deze combinatie van interventies maakt Halt tot een betekenisvolle en betrouwbare partner in het voorkomen van grensoverschrijdend gedrag en het ondersteunen van jongeren in hun ontwikkeling.

Een onderdeel van de onderzoeksopzet was het interviewen van jongeren die het spreekuur hadden gevolgd. In de uitvoering bleek dit lastig te realiseren: slechts een beperkt aantal jongeren was bereid deel te nemen aan een interview, waarvan de ouders niet reageerden op toestemmingsverzoeken, of deze niet verleenden. Dit sluit aan bij een bredere observatie binnen de uitvoering van Halt op School: het bereiken en betrekken van ouders blijft een aandachtspunt (zie paragraaf 3.3.2).

Ondanks deze beperkingen hebben we door middel van interviews met betrokken professionals en observaties van voorlichtingen een waardevolle analyse kunnen maken van de werking en positionering van Halt op School binnen het bredere schoolklimaat.

2 Planevaluatie

Jongeren worden al op jonge leeftijd benaderd door criminele groeperingen voor het plegen van strafbare feiten. Criminelen rekruteren in kwetsbare wijken waar een voedingsbodem ligt voor participatie in georganiseerde criminaliteit. Om te voorkomen dat jongeren worden gerekruteerd voor deze vorm van criminaliteit zette het kabinet in op preventieve, domein overstijgende- en gebiedsgerichte aanpak van jeugdcriminaliteit middels het programma 'Preventie met gezag'. Voor het programma zijn 16 zogeheten 'manifest' wijken geselecteerd. In de gemeente Groningen is dat het gebied 'de Noordelijke wijken'². Een neven doel van het programma is om risicojongeren eerder te herkennen en ondersteunen. Het is hierbij van belang om op scholen een vooruitgeschoven post en aanspreekpunt te hebben, en het opbouwen van een vertrouwensband met deze leerlingen. Het Halt schoolspreekuur voorziet hierin.

In deze planevaluatie zetten we uiteen hoe de Halt schoolsprekuren zijn opgezet en uitgedacht door de initiatiefnemers, en hoe deze beoogd zijn te gaan werken. In de eerste paragraaf lichten we de aanleiding van de spreken toe. Vervolgens werken we de uitvoering van het schoolspreekuur en de beoogde doelgroepen uit, daarna volgen de doelen en effecten en het hoofdstuk sluiten we af met de onderbouwing van het schoolspreekuur.

2.1 Aanleiding

Het initiatief van het schoolspreekuur is ontstaan op de Diamantschool in Groningen. Een docent en medewerker van Halt zag dat er vaak grensoverschrijdend gedrag plaatsvond onder leerlingen. Dit gedrag was in sommige gevallen aangiftewaardig en schampte tegen criminaliteit aan, maar deze medewerker was van mening dat de school zelf over voldoende expertise beschikte om dergelijke incidenten aan te pakken. Vaak is een goed gesprek met de jongere al voldoende om hem of haar in te laten zien dat het vertoonde gedrag niet acceptabel is en wordt er op die manier ingezet op het voorkomen van herhaling. Daarnaast wordt er met deze gesprekken een strengere maatregel voorkomen, zoals het inschakelen van de politie of een schorsing. Maar niet iedere school heeft voldoende capaciteit om zelf met dergelijke incidenten aan de slag te gaan.

Met deze inzichten is het Halt schoolspreekuur ontstaan en biedt daarmee een waardevolle maatregel om grensoverschrijdend gedrag op scholen (verdere) afglijding van jongeren richting de criminaliteit te voorkomen.

2.2 Uitvoering van de schoolsprekuren

De Halt schoolsprekuren vinden periodiek plaats op de school zelf. Tijdens het spreekuur is er een Haltmedewerker aanwezig, die in gesprek gaat met jongeren die voor het spreekuur zijn aangemeld.

Leerlingen worden door een medewerker van de school aangemeld bij het spreekuur. Dit kunnen medewerkers uit verschillende functies zijn. Op de scholen waar het spreekuur al loopt is dit vaak de leerlingencoördinator, de zorgcoördinator, mentor of schoolmaatschappelijk werker. Ervaring heeft geleerd dat er idealiter één aanmelder per school is³. Dit voorkomt ruis en er is binnen een school beter zicht op de aanmeldingen, de knelpunten en het draagt bij aan een strakkere regie op de gesprekken. Leerlingen kunnen zichzelf ook aanmelden voor het spreekuur, mochten ze daar behoefte aan hebben. Uiteindelijk bepaald iedere school bepaalt zelf hoe de aanmelding wordt ingericht.

Wanneer er zich een incident heeft voorgedaan wordt de leerling door de medewerker van de school bij het spreekuur aangemeld. Het is wenselijk dat een leerling zo snel mogelijk na het incident bij het spreekuur terecht kan, zodat de interventie zoveel als mogelijk lik op stuk is. De reden voor een aanmelding kan een incident zijn van grensoverschrijdend gedrag, maar het kan ook structureel gedrag zijn dat niet thuishoort op een school, zoals agressie, vernieling, schoolverzuim, herhaaldelijk pestgedrag of middelengebruik. Daarnaast bleek uit de gevoerde interviews dat leerlingen ook 'preventief' worden aangemeld: wanneer docenten bijvoorbeeld ongewoon gedrag zien bij een leerling, wordt deze aangemeld bij het spreekuur voor een gesprek om te horen hoe het met hem of haar gaat.

2.3 Doelgroep

Het Halt schoolsprekuren kent verschillende doelgroepen, welke hieronder worden beschreven.

Leerling

De primaire doelgroep van de Halt schoolsprekuren bestaat uit leerlingen tussen 10 en 23 jaar oud die grensoverschrijdend gedrag hebben vertoond. De bovengrens van 23 jaar is door Halt gekozen vanwege de ontwikkeling van het puberbrein en de fase waarin experimenteren en het opzoeken van grenzen veel voorkomt. De ondergrens van 10 jaar is bepaald vanwege de aanpak van de interventie. Kinderen jonger dan 10 jaar leren op een andere manier, waarbij een meer systeemgerichte benadering gewenst is. Vanaf 10 jaar kan een spreekuur (op maat) voldoende effect hebben om bij te dragen aan de sociale weerbaarheid van een kind. Het Halt schoolsprekuren is bedoeld voor leerlingen op (zowel reguliere als speciale) basisscholen, middelbare scholen en het middelbaar beroepsonderwijs.

Tijdens de preventieve gedragsinterventie van het Halt schoolsprekuren leert de jongere te reflecteren op zijn gedrag, verantwoordelijkheid te nemen voor het voorval en versterkt hij/zij zijn/haar sociale weerbaarheid door het ontwikkelen van sociale vaardigheden en bewustwording van alternatieve handelingen.

Ouders

De ouders van de leerling vormen de intermediaire doelgroep van het Halt schoolsprekuren. Het betrekken van de ouders is een belangrijk onderdeel van de interventie. Door de ouders erbij te betrekken worden zij zich meer bewust van het gedrag van hun kind en hebben hierdoor meer inzicht in het gedrag van hun kind en kunnen ze daarbij betere ondersteuning bieden.

² Het gebied Noordelijke wijken bestaat uit de wijken: De Hoogte, Indische Buurt, Oosterparkwijk Paddepoel, Professorenbuurt, Selwerd, Tuinwijk en Vinkhuizen.

³ Dit bleek uit de interviews afgenomen onder een schoolmaatschappelijk werker, spreekuurmedewerker en een beleidsmedewerker van Halt.

Slachtoffer

Het slachtoffer is de secundaire doelgroep van het Halt schoolspreekuur. Het slachtoffer kan een medeleerling zijn, maar ook een leerkracht. Een doel van het spreekuur is genoegdoening behalen tussen de jongere en het slachtoffer door een herstelgerichte interventie in te zetten. De term 'slachtoffer' is niet altijd van toepassing, soms kan de oorzaak van het incident niet aan één persoon worden toegeschreven, in dat geval wordt er van betrokkenen gesproken. Bij incidenten waar twee leerlingen bij zijn betrokken is herstel vrijwel altijd het belangrijkste element in de preventieve gedragsinterventie.

School

Door met leerlingen te werken die een negatief effect hebben op het schoolklimaat kan een verbetering van het schoolklimaat een bijkomend effect zijn. Het Halt schoolspreekuur biedt de school een uitbreiding van het interventiepalet en versterkt daarmee het handelingsperspectief van de docenten bij grensoverschrijdend gedrag van leerlingen.

Gemeente

Via de Halt schoolsprekuren krijgt de gemeente meer inzicht in wat er onder jongeren speelt op scholen en in de wijk als het gaat om grensoverschrijdend gedrag. Daarnaast draagt de samenwerking tussen de ketenpartners in de wijk bij aan vroegsignalering van probleemjongeren.

2.4 Doelstellingen

Het Halt schoolspreekuur heeft als overkoepelend doel dat grensoverschrijdend gedrag binnen de school wordt afgedaan en dat strafrechtelijke vervolging zoveel mogelijk voorkomen wordt. Om dat te bereiken heeft het schoolspreekuur de volgende doelstellingen met de jongeren.

Normbesef vergroten: Het doel is om jongeren bewust te maken van wat acceptabel gedrag is binnen de samenleving en hen te helpen begrijpen waarom bepaalde gedragingen als onacceptabel worden beschouwd.

Inzicht vergroten: Halt-interventies beogen jongeren inzicht te geven in de gevolgen van hun gedrag, zowel voor henzelf als voor anderen. Dit kan hen helpen om de impact van hun acties beter te begrijpen.

Verantwoordelijkheid nemen voor gedrag: Jongeren worden aangemoedigd om verantwoordelijkheid te nemen voor hun daden en de consequenties ervan te aanvaarden. Dit kan bijdragen aan een positieve gedragsverandering.

Schade herstellen: Als onderdeel van de interventie kan van jongeren worden verwacht dat ze de fysieke schade die ze hebben veroorzaakt, herstellen. Dit kan variëren van het betalen voor de schade tot het uitvoeren van werkzaamheden om de schade te repareren.

Slachtofferbewustzijn vergroten: Jongeren worden geholpen om zich bewust te worden van de impact van hun gedrag op slachtoffers. Dit kan empathie en begrip bevorderen.

Recidive voorkomen: Het doel is om te voorkomen dat jongeren opnieuw in de fout gaan door hen bewust te maken van de gevolgen van hun gedrag en hen te ondersteunen bij het maken van positieve keuzes.

Verminderen van justitiële belasting: Halt-interventies bieden een alternatieve aanpak voor strafrechtelijke procedures, waardoor het formele strafrechtelijke systeem wordt ontlast.

Educatie en bewustwording: Naast strafaspecten richten Halt-interventies zich ook op educatie en bewustwording. Jongeren kunnen de kans krijgen om te leren over de wet, regels en verantwoordelijkheden.

Ouderbetrokkenheid vergroten: Halt-interventies betrekken ouders bij het proces, waardoor ouders meer bewust worden van het gedrag van hun kinderen en worden ondersteund bij het begeleiden van positieve gedragsverandering.

Om deze doelen te bereiken gebruikt Halt een scala aan interventies en opdrachten die gericht zijn op het begeleiden en ondersteunen van jongeren die betrokken zijn geweest bij delinquent gedrag. Een essentieel onderdeel hiervan is de jongeren voorlichten over de wetten en normen die van toepassing zijn op hun gedrag. Hierbij wordt ingegaan op de mogelijke gevolgen van dit gedrag en de ernst van de situatie.

Herstelbemiddeling

Een belangrijk aspect van de Halt-interventies is herstelbemiddeling. Het belang hiervan, wordt in paragraaf 2.6 verder onderbouwd (Zie band medewerker en jongere). Halt-medewerkers faciliteren gesprekken tussen de jongere en het slachtoffer om overeenstemming te bereiken over herstelmaatregelen. Deze maatregelen kunnen variëren van verontschuldiging tot het vergoeden van eventuele schade, met als doel de schade die is veroorzaakt door het delict te herstellen. Vaak omvat de interactie tussen de Halt-medewerker en de jongere openhartige gesprekken over het gedrag van de jongere en de factoren die hebben bijgedragen aan de overtreding. Door een empathische benadering proberen de medewerkers van Halt een vertrouwensband op te bouwen, zodat de jongere zich op zijn gemak voelt om gedachten en gevoelens te delen.

Reflecteren

Tijdens de spreekuren en interventies helpen Halt-medewerkers jongeren ook bij het reflecteren op hun keuzes en gedrag. Ze moedigen de jongeren aan om na te denken over alternatieve manieren om met situaties om te gaan en stellen samen met hen positieve gedragsdoelen op. Dit proces helpt jongeren verantwoordelijkheid te nemen voor hun daden en motiveert hen om positieve veranderingen in hun gedrag aan te brengen. Educatieve activiteiten maken ook deel uit van de interventies. Halt-medewerkers kunnen educatieve sessies organiseren om jongeren bewust te maken van de gevolgen van crimineel gedrag en hen te helpen pro-sociale vaardigheden en attitudes te ontwikkelen. Ouders worden ook betrokken in het proces, waarbij medewerkers met hen samenwerken om het gedrag van hun kinderen te bespreken en manieren te vinden waarop ze kunnen bijdragen aan gedragsverandering. De rol van reflecteren wordt verder onderbouwd in paragraaf 2.6 (zie eigen verantwoordelijkheid en educatie en bewustwording).

De betrokkenheid van Halt eindigt niet na de spreekuren. Halt-medewerkers blijven in contact met de jongeren, bieden nazorg en follow-up om de voortgang te monitoren, eventuele obstakels aan te pakken en verdere begeleiding te bieden. Het uiteindelijke doel van al deze interventies is om gedragsverandering teweeg te brengen, herhaling van delinquent gedrag te voorkomen en jongeren te helpen een positieve weg in hun leven in te slaan.

2.5 Opbrengsten

De schoolspreekuren beogen verschillende effecten, voor zowel de jongere, de ouders en de directe omgeving van de jongere.

Versterken van rechtsgevoel

Het spreekuur is een reactie op grensoverschrijdend gedrag van een leerling. Dat bepaald gedrag gevolgen heeft versterkt het rechtsgevoel van de jongere, de school en het slachtoffer. Door het herstelgerichte karakter van het spreekuur wordt (waar mogelijk) de relatie met het slachtoffer/de benadeelde, de school en de jongere hersteld. Ook dient het spreekuur hiermee als een signaal naar medeleerlingen dat bepaald gedrag niet wordt getolereerd.

Versterken sociale weerbaarheid

Het pedagogische karakter van het schoolspreekuur draagt bij aan de versterking van de sociale weerbaarheid van de jongere. Ze leren bijvoorbeeld hoe ze adequaat kunnen omgaan met risicovolle situaties, ze leren deze op tijd te herkennen en de juiste sociale vaardigheden toe te passen om escalatie te voorkomen. Hiermee wordt ook bijgedragen aan een veilig klimaat, zowel op school als buiten school. Op een hoger niveau draagt dit ook bij aan een inclusievere samenleving omdat het gedrag niet escaleert naar strafrechtelijke gevolgen en eventuele schorsingen worden voorkomen.

Verbeteren schoolklimaat

Daarnaast is het verbeteren van het schoolklimaat mogelijk een bijkomend effect van het schoolspreekuur, zoals in een voorgaande paragraaf werd beschreven. Door grensoverschrijdend gedrag van leerlingen die een negatief effect hebben op de school aan te pakken, wordt de school een veiligere plek.

2.6 Onderbouwing

In dit onderzoek hanteren we het Context-Mechanism-Outcome (CMO)-model als analytisch kader om te begrijpen hoe het Halt schoolspreekuur bijdraagt aan het voorkomen van grensoverschrijdend gedrag onder jongeren. Het model helpt om interventies te duiden door te kijken naar de context waarin ze plaatsvinden, de mechanismen die ze activeren, en de uitkomsten die daaruit voortvloeien. In deze paragraaf worden de aannames gepresenteerd: de veronderstelde mechanismen die verklaren hoe het schoolspreekuur de eerder beschreven doelen kan realiseren. Deze aannames vormen een belangrijk onderdeel van de bredere onderbouwing binnen het onderzoek.

RNR model

Het Halt schoolspreekuur maakt gebruik van elementen uit de bestaande Halt interventies. Deze interventies zijn gestoeld op het Risks Needs Responsivity model⁴. Het RNR-model focust zich op risicomanagement en terugvalpreventie. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat het toepassen van het RNR-principe leidt tot vermindering in recidive dan wanneer dit niet wordt toepast^{5,6}. De drie kernprincipes van dit model zijn het risico-principe, het behoefte-principe en het responsiviteitsprincipe⁷.

⁴ Put, C.E. van der, Stolwijk, I.J. (2022). Normering en actualisering van het Halt-signaleringsinstrument (Halt-SI) en beschrijving van de actuele populatie Halt deelnemers. In opdracht van het WODC en Ministerie van Justitie en Veiligheid.

⁵ Andrews, D. A., & Bonta, J. (2010a). The psychology of criminal conduct (4th ed.). Newark, NJ: Lexis/Nexis.

⁶ Andrews, D. A., & Dowden, C. (1999). A meta-analytic investigation into effective correctional intervention for female offenders. Forum on Corrections Research, 11, 18-21.

⁷ Bonta, J., Andrews, D.A. (2007). Risk-Need-Responsivity Model for Offender Assessment and Rehabilitation.

Risicoprincipe

Met het risicoprincipe wordt bedoeld dat de intensiteit van de interventie afgestemd moet zijn op het recidiverisico. Het aantal uur en aantal gesprekken worden afgestemd op het herhalingsrisico dat wordt ingeschat voor de jongere.

Behoeftepincipe

De interventie moet gericht zijn op criminogene behoeften, dit zijn veranderbare risicofactoren die direct samenhangen met recidive. Denk hierbij aan persoonlijkheid of de thuissituatie, maar ook behoeften die indirect bijdragen aan het verminderen van kans op herhaling, zoals zelfwaardering of een stoornis. Halt past dit toe door de begeleiding af te stemmen op de dynamische risicofactoren die aanwezig zijn. Afhankelijk van de problematiek worden specifieke modules en leeropdrachten gebruikt, zoals 'omgaan met gezag', 'omgaan met boosheid', 'omgaan met alcohol/drugs', 'sociale vaardigheidstraining' en 'mijn toekomst'.

Responsiviteitsprincipe

Het responsiviteitsprincipe houdt in dat de interventie moet passen bij de motivatie, leerstijl en (cognitieve) capaciteiten van de dader. Dit wordt toegepast door rekening te houden met de kenmerken van de jongeren (bijvoorbeeld door het afnemen van een screeningsinstrument voor intelligentie en licht verstandelijke beperking) en door de jongere te motiveren om deel te nemen aan de interventie (met behulp van motiverende gespreksvoering). Daarnaast wordt er gebruikgemaakt van effectieve technieken, zoals rollenspel (modeling).

Het RNR-model vormt de leidraad voor de interventies, daarnaast zijn er een aantal andere werkzame elementen die bijdragen aan het succes van de interventies. Zo ligt bij de interventies de nadruk op herstelgericht denken⁸ waarbij de schade die is veroorzaakt door het gedrag van de jongere, moet worden hersteld. Door daders bewust te maken van de impact van hun daden op slachtoffers en de gemeenschap, stimuleren Halt-interventies een gevoel van verantwoordelijkheid en betrokkenheid bij herstel.

Eigen verantwoordelijkheid

Bij de interventies wordt ingezet op het stimuleren van eigen verantwoordelijkheid van jongeren. Hierbij wordt de nadruk gelegd op reflectie over keuzes en gedragingen, en het erkennen van de gevolgen hiervan. Halt past hierbij het 5G schema toe, dat jongeren helpt inzicht te krijgen in de samenhang tussen Gebeurtenis, Gedachte, Gevoel, Gedrag en Gevolg. Onderzoek heeft aangetoond dat het aanmoedigen van eigen verantwoordelijkheid een positieve invloed heeft op gedragsverandering bij jongeren⁹.

Educatie en bewustwording

Educatie en bewustwording spelen een cruciale rol binnen Halt-interventies. Jongeren worden geïnformeerd over de gevolgen van hun daden, niet alleen voor slachtoffers, maar ook voor henzelf en de samenleving als geheel. Deze bewustwording vergroot het inzicht van jongeren en kan hun perspectief verbreden¹⁰. Een belangrijk aspect hierbij is het bevorderen van herstelacties en maatregelen¹¹. In plaats van traditionele strafmaatregelen worden jongeren betrokken bij activiteiten die gericht zijn op het herstellen van de schade. Dit omvat herstelwerkzaamheden, excuses aanbieden aan slachtoffers en deelnemen aan programma's ter bevordering van gedragsverandering.

⁸ Strang, H., & Braithwaite, J. (2002). Restorative Justice: Theories and Practices of Moral Imagination

⁹ Greenwood, P. W. (2006). Changing Lives: Delinquency Prevention as Crime-Control Policy.

¹⁰ Ludwig, J., & Cook, P. J. (2000). Deterrence and Juvenile Crime: Results from a National Policy Experiment.

¹¹ Braithwaite, J. (2002). Restorative Justice and Responsive Regulation.

Band medewerker en jongere

Gedurende het proces wordt uitgegaan van positieve begeleiding, en ondersteuning speelt hierin een belangrijke rol¹². Halt-medewerkers fungeren tijdens de gesprekken als begeleiders maar ook in zekere zin als rolmodellen, en bieden jongeren de ondersteuning die ze nodig hebben om positieve veranderingen in hun gedrag aan te brengen. De rol tussen jongere en halt-medewerker is hierbij van cruciaal belang. Een goede band tussen beiden in combinatie met een open gesprek zonder te oordelen, bepalen voor een groot deel het succes. Dit bleek tevens uit een interview die in deze fase van het onderzoek zijn gedaan. Om een goede spreekuur medewerker te zijn moet je contactueel sterk zijn, en goed weten hoe je aansluit bij de jongere. De geïnterviewde medewerker probeert ook actief onderdeel te zijn van de school door bijvoorbeeld aan te sluiten bij evenementen en daardoor een band op te bouwen met de leerlingen. Hiermee wordt laagdrempeligheid gecreëerd wat als succesfactor van het spreekuur werd genoemd. Dit werd volgens de medewerker van de betreffende school ook zo ervaren door de leerlingen, de meeste leerlingen die op het spreekuur komen zien het 'gewoon als een gesprek', en ervaren het als fijn.

Betrekken ouders

Daarnaast is de samenwerking met ouders of verzorgers eveneens van groot belang. Door ouders bij het proces te betrekken, wordt er een holistische aanpak gecreëerd die het succes van gedragsverandering bij jongeren kan vergroten¹³.

Terwijl elk van deze elementen op zichzelf waardevol is, is het de wisselwerking tussen de verschillende elementen die de mate van effectiviteit van de Halt-interventies bepaalt. Deze benadering biedt een uitgebreide aanpak om jongeren te begeleiden en te ondersteunen bij het aanpakken van delinquent gedrag, met het uiteindelijke doel van herstel en het voorkomen van recidive.

¹² Lipsey, M. W., & Wilson, D. B. (1998). Effective intervention for serious juvenile offenders: A synthesis of research.

¹³ Strand, P. S. (1999). Parenting and Delinquency: A Meta-Analysis of the Impact of Parental Bonding.

3. Procesevaluatie

In dit hoofdstuk, de procesevaluatie, is onderzocht in hoeverre de uitvoering in de praktijk overeenkomt met het oorspronkelijke plan, zoals in de planevaluatie is beschreven. Allereerst gaan we in op de werkende mechanismen zoals geïdentificeerd in de planevaluatie. Vervolgens bespreken we de uitvoering van Halt op School, de opbrengsten en succesfactoren. Het hoofdstuk eindigt met een conclusie.

De observaties en gesprekken met medewerkers vonden plaats op scholen in de wijk Vinkhuizen in Groningen. Het betreft zowel scholen voor speciaal onderwijs als reguliere scholen in het voortgezet onderwijs die een bijzondere vorm van ondersteuning bieden of een uniek onderwijsconcept hanteren, waardoor leerlingen die hier baat bij hebben beter tot hun recht komen. Op één van deze scholen loopt het Halt-schoolspreekuur al sinds 2022; op de overige scholen is het schoolspreekuur in de loop van 2024 opgestart.

3.1 Werkzame mechanismen

In dit hoofdstuk wordt onderzocht in hoeverre de in de planevaluatie geïdentificeerde werkzame mechanismen daadwerkelijk in de praktijk tot stand komen en op welke wijze dit gebeurt. In de planevaluatie zijn meerdere werkzame mechanismen benoemd die ten grondslag liggen aan het Halt-schoolspreekuur. Deze worden hieronder nogmaals kort samengevat.

Het spreekuur maakt gebruik van elementen uit bestaande Halt-interventies, die zijn gebaseerd op het Risks-Needs-Responsivity (RNR) model. Dit model richt zich op risicomanagement en terugvalpreventie, en is in eerdere onderzoeken effectief gebleken in het verminderen van recidive. Het RNR-model bestaat uit drie kernprincipes:

Risicoprincipe: het afstemmen van de intensiteit op het recidiverisico

Behoeftepincipe: richten op veranderbare risicofactoren (zoals recidive, thuissituatie, persoonlijkheid of zelfwaardering).

Responsiviteitsprincipe: aansluiten bij motivatie en capaciteiten van de jongere

Naast het RNR-model zijn er aanvullende werkzame elementen die mogelijk bijdragen aan het succes van het spreekuur:

Herstelgericht werken: jongeren herstellen de schade van hun gedrag, bijvoorbeeld via excuses of herstelwerkzaamheden.

Eigen verantwoordelijkheid: nadruk op reflectie en het erkennen van de gevolgen van keuzes.

Educatie en bewustwording: inzicht geven in de impact van gedrag op slachtoffers, henzelf en de samenleving.

Vertrouwensband medewerker-jongere: een laagdrempelige, open relatie bevordert deelname en effect.

De combinatie van deze principes en elementen vormt de basis voor het Halt-schoolspreekuur en bepaalt in belangrijke mate hoe het in de praktijk wordt uitgevoerd.

3.2 Uitvoering

In deze paragraaf gaan we in op de uitvoering van Halt op School. We starten met de werkwijze die Halt hanteert op de scholen, vervolgens gaan we in op de belangrijkste aspecten van Halt op School.

3.2.1 Werkwijze

Iedere school heeft een vaste Halt-medewerker als aanspreekpunt. Ondanks dat er in de afgelopen jaren wisselingen zijn geweest in het team, blijft het uitgangspunt dat er één vaste contactpersoon is per school. De Halt-medewerker is op vaste dagen gedurende een dagdeel aanwezig op school voor het spreekuur. Leerlingen kunnen op deze dagen worden ingepland voor een gesprek, wat wordt geregeld door een medewerker van de school. Voordat een leerling wordt aangemeld voor het spreekuur, is toestemming van de ouders nodig. Deze toestemming wordt meestal schriftelijk vastgelegd.

Naast het spreekuur zijn Halt-medewerkers beschikbaar voor het geven van voorlichtingen en het begeleiden van klassendialogen, deze worden ingepland op verzoek van de scholen. Daarnaast is de Halt medewerker beschikbaar voor het bieden van ondersteuning aan leerkrachten, intern begeleiders en schoolmaatschappelijk werkers. Zij kunnen bijvoorbeeld worden geraadpleegd voor advies bij casussen rondom leerlingen. De werkwijze van het Halt-schoolspreekuur komt grotendeels overeen op de onderzochte scholen, al zijn er enkele kleine verschillen. Scholen hebben de vrijheid om hun eigen procedures in te richten voor het aanmelden van leerlingen. Dit leidt tot variatie in de frequentie van aanwezigheid van de Halt-medewerker: op sommige scholen is dit eens per twee weken, op andere eens per drie weken. Uit gesprekken blijkt dat deze frequentie vooral afhankelijk is van de vraag naar het spreekuur en in sommige gevallen in de loop van de tijd wordt aangepast. Ook de wijze van aanmelden verschilt. Soms verloopt dit centraal via een vaste contactpersoon, terwijl op andere scholen iedere docent, mentor of schoolmaatschappelijk werker een leerling kan aanmelden. Het uitgangspunt bij de inrichting van het proces is steeds wat het beste past bij de school waar het spreekuur plaatsvindt.

3.2.2 Spreekuren

5G methode

Tijdens het spreekuur wordt gebruik gemaakt van de 5G methode, een hulpmiddel uit de cognitieve gedragstherapie (gebeurtenis, gedachte, gevoel, gedrag en gevolg). Leerlingen krijgen door het toepassen van deze methode inzicht in hun eigen gedrag en de gevolgen daarvan. Door het invullen van het 5G-schema kunnen patronen in gedachten, gevoelens en gedrag worden herkend en helpt het leren begrijpen hoe deze met elkaar in verband staan. Dit inzicht kan helpen om ongewenste gedragspatronen te doorbreken en effectiever te reageren in toekomstige situaties. Leerlingen leren hiermee reflecteren op hun keuzes, en ze leren de consequenties hiervan te erkennen wat daarmee aansluit op het mechanisme 'eigen verantwoordelijk nemen,' waarbij de nadruk ligt op reflecteren op het eigen gedrag en de gevolgen hiervan erkennen. De medewerker van Halt merkt dat de gesprekken regelmatig leiden tot positieve veranderingen in het gedrag van de leerlingen en beschouwt het toepassen van de 5G methode als een waardevol middel.

Maatwerk

De gesprekken zijn maatwerk. De invulling, opdrachten en het aantal gesprekken worden afgestemd op de individuele jongere en diens situatie. Dit weerspiegelt zowel het behoefteprincipe als het responsiviteitsprincipe, door aan te sluiten bij de specifieke kenmerken en mogelijkheden van de jongere. Dit zorgt ervoor dat de ondersteuning aansluit bij de behoeften en mogelijkheden van de leerling, en dat er ruimte is voor persoonlijke begeleiding en ontwikkeling.

Belang van een goede overdracht

Volgens Halt-medewerkers is een zorgvuldige overdracht van leerling-informatie vanuit de school naar Halt van belang voor een goede begeleiding. De mate van volledigheid van deze overdracht verschilt per school. Wanneer de informatie over een leerling niet compleet is, moet de medewerker vaak extra tijd investeren om aanvullende gegevens op te vragen. Dit belemmert een snelle en effectieve ondersteuning. Een volledige overdracht daarentegen zorgt ervoor dat de medewerker de situatie van de leerling beter begrijpt en sneller aan de slag kan gaan met de leerling. Dit sluit aan bij het risicoprincipe uit het RNR-model, omdat een goede overdracht helpt om het recidiverisico goed in te schatten, en daarmee het Halt schoolspreekuur traject van de jongere op de best passende manier in te richten.

Betrekken van ouders

Het betrekken van ouders bij het spreekuur is van groot belang. Medewerkers van Halt geven aan dat ouders niet alleen toestemming moeten geven voor de deelname van hun kind, maar ook worden uitgenodigd om in ieder geval bij het eerste gesprek aanwezig te zijn. Dit draagt eraan bij dat ouders meer inzicht krijgen in het gedrag van hun kind en beter weten hoe zij hun kind kunnen ondersteunen, aldus de respondenten.

In de praktijk blijkt het echter soms lastig om ouders te bereiken. Zowel medewerkers van Halt als van de scholen ervaren dat ouders niet altijd reageren op verzoeken om hun kind te laten deelnemen aan het spreekuur. Dit is een bekend knelpunt. Een mogelijke oplossing die werd genoemd in een interview is om kritisch te kijken naar de manier waarop ouders worden benaderd. Een persoonlijke benadering, in plaats van een algemene brief, kan hierbij helpen. Zo kan beter worden uitgelegd waarom een kind naar het spreekuur wordt verwezen, wat de doelen zijn en waarom deelname juist voor dit kind belangrijk is.

3.2.3 Voorlichtingen

Naast het spreekuur verzorgt de Halt-medewerker ook voorlichtingen, vaak op verzoek van de school. Deze zijn gericht op zowel leerlingen als ouders en sluiten aan bij actuele thema's in de leefwereld van jongeren, zoals online gedrag, groepsdruk of vuurwerkgebruik. Een respondent vertelde dat ze merkte dat onderwerpen van de voorlichting gingen leven op school, leerlingen spraken onderling bijvoorbeeld over wat ze hadden gehoord en geleerd van de voorlichting.

De inhoud van de voorlichtingen wordt zoveel mogelijk afgestemd op het niveau van de leerlingen, waarbij rekening wordt gehouden met hun taalvaardigheid, concentratievermogen en beleefswereld. Schoolmaatschappelijk werkers en IB-ers gaven aan in de interviews dat de doelgroep van hun school zich niet altijd even lang kunnen concentreren; in dat geval is een voorlichting met interactie waardevol. Dit bleek ook uit de voorlichting die de onderzoekers hebben geobserveerd, daar is gebruikgemaakt van visuele middelen, praktische voorbeelden en het stimuleren van dialoog. Het grootste deel van de leerlingen bleef actief aangehaakt bij de voorlichting. Ook de taligheid van de leerlingen speelt een rol: de voorlichtingen moeten

begrijpelijk en toegankelijk zijn voor alle niveaus. Dit bleek in de praktijk niet volledig aan te sluiten bij de doelgroep; moeilijke woorden in de presentatie moesten worden toegelicht en volgens een schoolmaatschappelijk werker waren de voorlichtingen af en toe moeilijk te begrijpen door de kinderen. Ook verklaarde een respondent dat herhaling van de voorlichting essentieel is voor de leerlingen van de school waar zij werkzaam is. Deze afstemming op de doelgroep sluit aan bij het responsiviteitsprincipe van het RNR-model. Dit principe benadrukt dat interventies effectief zijn wanneer ze aansluiten bij de leerstijl, cognitieve capaciteiten, motivatie en taalvaardigheid van de doelgroep. Door gebruik te maken van visuele ondersteuning, interactieve elementen, begrijpelijke taal en herhaling, wordt de voorlichting afgestemd op de kenmerken van de leerlingen. Dit vergroot de kans dat de boodschap daadwerkelijk wordt begrepen en onthouden, en draagt bij aan het realiseren van gedragsverandering of bewustwording bij jongeren.

3.3 Opbrengsten

In deze paragraaf bespreken we de opbrengsten van Halt op School: wat levert de aanwezigheid van Halt op school op? We doen dit aan de hand van de beoogde opbrengsten zoals beschreven in de planevaluatie (hoofdstuk 2). Hieronder beschrijven we in hoeverre deze opbrengsten zich ontwikkelen in de gewenste richting.

Reflectie en gedragsverandering

Uit gesprekken met intern begeleiders (IB'ers) van scholen waar het spreekuur plaatsvindt, blijkt dat jongeren om uiteenlopende redenen worden doorverwezen. Vaak gebeurt dit preventief, bijvoorbeeld wanneer een jongere omgaat met risicogroepen of bekendstaat als iemand met 'verkeerde vrienden'. De verwijzing is dan bedoeld om vroegtijdig bewustwording te creëren en gedragsverandering te stimuleren, voordat er sprake is van concreet grensoverschrijdend gedrag.

Daarnaast zijn er ook situaties waarin het spreekuur wordt ingezet naar aanleiding van een incident. Een treffend voorbeeld is een casus waarin drie leerlingen structureel één andere leerling pestten, onder andere via filmpjes en nepaccounts. De Halt-medewerker voerde gesprekken met de pesters en hun ouders, waarin werd uitgelegd wat de juridische gevolgen van hun gedrag kunnen zijn. Deze juridische duiding maakte indruk, maar het herstelgerichte karakter van Halt kwam vooral tot uiting in het vervolg: de pesters werden samen met het slachtoffer aan tafel gezet. Door het directe contact met het slachtoffer kregen de jongeren inzicht in de impact van hun gedrag. Dit leidde tot reflectie en gedragsverandering, het pestgedrag stopte.

Deze aanpak illustreert hoe Halt herstelgericht werkt: door jongeren niet alleen te confronteren met de juridische kaders, maar hen ook te laten reflecteren op de gevolgen van hun gedrag voor anderen. De combinatie van juridische expertise, neutraliteit en herstelgerichte interventies maakt Halt tot een waardevolle en unieke partner voor scholen, die deze rol vaak niet zelfstandig kunnen vervullen.

Versterken van sociale weerbaarheid

Uit de interviews blijkt dat de gesprekken in de praktijk gericht zijn op het versterken van de sociale weerbaarheid van jongeren. Dit gebeurt door middel van gesprekken en oefeningen waarin jongeren leren om grenzen te stellen, negatieve invloeden te herkennen en te vermijden, en bewust keuzes te maken in hun sociale omgeving. Een concreet voorbeeld is een Halt-medewerker die samen met een jongere contactgegevens van negatieve invloeden uit diens telefoon verwijderde. Ook is genoemd dat een medewerker ondersteuning bood

bij het aanmelden voor een sport, als eerste stap richting een zinvolle tijdsbesteding en het opbouwen van nieuwe (positieve) sociale contacten. Deze interventies dragen bij aan het vergroten van het zelfinzicht en het versterken van sociale vaardigheden, zoals het omgaan met groepsdruk en het maken van gezonde keuzes. Daarmee sluiten ze aan bij het behoefteprincipe, doordat wordt ingespeeld op veranderbare risicofactoren, én bij educatie en bewustwording, doordat jongeren actief reflecteren op hun gedrag en de gevolgen daarvan.

Verbeteren van het schoolklimaat

Tijdens de gesprekken met IB'ers is ook ingegaan op de mogelijke invloed van Halt op het schoolklimaat. Hoewel het lastig bleek om hier een eenduidig antwoord op te geven, waren de geïnterviewden het erover eens dat de aanwezigheid van Halt in ieder geval geen negatieve invloed heeft gehad, in een specifiek geval werd een voorbeeld gegeven van pesterijen die stopten na tussenkomst van Halt in de vorm van een gesprek. De Halt medewerker merkte zelf op dat naarmate ze een langere tijd aanwezig was, leerlingen de medewerker gingen herkennen en ook zelf met vragen naar haar toe komen.

3.4 Succesfactoren

In deze paragraaf onderzoeken we welke elementen Halt op School succesvol maken – met andere woorden, welke aspecten Halt zou moeten behouden om blijvend bij te kunnen dragen aan het voorkomen dat jongeren afglijden richting criminaliteit.

Vast gezicht

Een belangrijke succesfactor van het Halt-schoolspreekuur is de aanwezigheid van een vaste medewerker op school. Respondenten geven aan dat deze continuïteit essentieel is voor het opbouwen van vertrouwen met leerlingen. Door regelmatig op school aanwezig te zijn, wordt de medewerker een herkenbaar en laagdrempelig aanspreekpunt. Leerlingen weten wie hij of zij is, durven vragen te stellen en komen ook uit eigen beweging met zorgen of problemen. Deze vertrouwensband maakt het makkelijker om jongeren te begeleiden en draagt bij aan het preventieve karakter van Halt. Uit de interviews blijkt dat deze band niet vanzelf ontstaat: in de opstartfase zorgden personele wisselingen bij Halt voor vertraging, waardoor het spreekuur moeilijk van de grond kwam. Inmiddels merken medewerkers dat hun vaste aanwezigheid een positief effect heeft. Leerlingen herkennen hen, voelen zich veilig om open te zijn en durven hun verhaal te doen. Dit sluit direct aan bij het mechanisme van de vertrouwensband tussen medewerker en jongere, dat bijdraagt aan motivatie, openheid en gedragsverandering.

Combinatie van interventies

Een ander belangrijk element in het succes van Halt op School is de combinatie van activiteiten die Halt op school aanbiedt. Het spreekuur alleen is niet voldoende; juist de mix van voorlichtingen, dialoogmomenten en het spreekuur maakt het programma effectief, aldus de Halt medewerker. Wat ook werd beaamd door enkele IB'ers en schoolmaatschappelijk werkers. Voorlichtingen en klassendialogen bieden kennis en bewustwording, en het spreekuur biedt individuele ondersteuning en reflectie bij de jongere. Hier komt educatie en bewustwording duidelijk naar voren, omdat jongeren inzicht krijgen in gedrag en de gevolgen ervan, en leren hoe zij anders kunnen handelen. Deze geïntegreerde aanpak zorgt ervoor dat Halt op meerdere niveaus kan bijdragen aan een veilig schoolklimaat en ondersteuning in het voorkomen dat jongeren afglijden.

Aansluiten bij de jongeren

Belangrijk is dat deze activiteiten aansluiten bij het niveau en de leefwereld van de leerlingen. De voorlichtingen moeten begrijpelijk zijn en afgestemd worden op de taalvaardigheid en concentratieboog van de doelgroep. Niet alle jongeren kunnen zich even lang concentreren, waardoor het aanbieden van een mix van interactieve werkvormen essentieel is. Denk aan het gebruik van visuele middelen, groepsgesprekken en praktische voorbeelden die herkenbaar zijn voor jongeren. Daarnaast worden de spreekuren ook zoveel mogelijk afgestemd op de jongere door middel van maatwerk: de inhoud, opdrachten en het aantal gesprekken worden afgestemd op de individuele jongere en diens situatie. Dit is een uitwerking van het responsiviteitsprincipe, waarbij de aanpak wordt aangepast aan de leerstijl, motivatie en capaciteiten van de jongere, en het behoefteprincipe, omdat het inspelen is op specifieke, veranderbare factoren.

Preventieve interventie

Daarnaast speelt de preventieve inzet van Halt een grote rol. Hoewel Halt ook repressief kan optreden, ligt de kracht juist in het vroegtijdig signaleren en begeleiden van jongeren die mogelijk risico lopen. Denk hierbij aan leerlingen die veel op straat hangen, omgaan met risicovolle groepen of ander gedrag vertonen dat kan leiden tot incidenten. Wanneer dit wordt opgemerkt door medewerkers van de school, worden ze vroegtijdig aangemeld bij het spreekuur, en kan Halt helpen om problemen te voorkomen. Dit hangt samen met het risicoprincipe, omdat jongeren met een verhoogd risico op recidive of escalatie vroegtijdig geïdentificeerd en begeleid worden.

Samenwerkingen met andere partijen

De samenwerking met scholen en andere partijen zoals wijkagenten en jongerenwerkers is essentieel voor het succes van Halt op School. Goede communicatie en samenwerking zorgen ervoor dat problemen snel worden geïdentificeerd en aangepakt, en dat leerlingen de ondersteuning krijgen die ze nodig hebben. Gezamenlijke voorlichtingen met bijvoorbeeld wijkagenten geven extra kracht aan de boodschap.

Aanvullende kennis en expertise

Tot slot brengt Halt specifieke kennis mee die binnen de school vaak ontbreekt, met name op juridisch vlak. Leerlingen krijgen via Halt inzicht in de gevolgen van bepaald gedrag, wat strafbaar is en wat niet, en welke juridische stappen kunnen volgen bij bepaalde incidenten. Hier wordt aandacht aan besteed in de voorlichtingen. Bij een voorlichting over online gedrag bijvoorbeeld, werd aan leerlingen gevraagd welke van een overzicht aan al dan niet strafbare feiten, ook daadwerkelijk strafbaar zijn. Maar ook het eerdergenoemde voorbeeld over het online pestgedrag is daar een duidelijk voorbeeld van, waarin de jongeren werden geconfronteerd met dat wat zij deden juridisch strafbaar is. Ook dit draagt bij aan educatie en bewustwording, omdat jongeren leren over de consequenties van hun handelen en dit hun inzicht vergroot. Deze informatie is niet alleen leerzaam, maar draagt ook bij aan bewustwording en gedragsverandering.

3.5 Conclusie

In dit rapport is het programma Halt op School geëvalueerd aan de hand van het Realistic Evaluation-raamwerk, waarbij de nadruk lag op het begrijpen van wat werkt, voor wie, in welke context en waarom. Door het analyseren van de samenhang tussen de context, het mechanisme en de uitkomsten, hebben we inzicht

verkregen in de werking van Halt op School binnen de verschillende scholen. Duidelijk werd in dit hoofdstuk dat de werkwijze van Halt, de aannames en theoretische onderbouwing blijven staan, alleen de context is veranderd; het spreekuur komt het beste tot zijn recht als onderdeel van het hele Halt op School-pakket.

De centrale vraag van dit onderzoek luidde: *Wat zijn de resultaten van het invoeren van het Halt schoolspreekuur op tien scholen in Groningen, voor de betrokken leerlingen en voor de (ervaren) veiligheid op school?* Hoewel het nog te vroeg is om harde, meetbare resultaten te presenteren, wijzen de eerste bevindingen erop dat de opbrengsten van Halt op School zich in een positieve richting ontwikkelen. Of het spreekuur daadwerkelijk bijdraagt aan het voorkomen dat jongeren afglijden richting criminaliteit, zal pas over enkele jaren met meer zekerheid kunnen worden vastgesteld. Daarbij moet worden benadrukt dat dit niet uitsluitend het directe resultaat is van het spreekuur of van Halt als organisatie, maar van een bredere context van preventieve en ondersteunende interventies.

Effectieve elementen

Wat wel al zichtbaar is, is dat Halt op School in de praktijk sterk aansluit bij de in de planevaluatie beschreven werkzame mechanismen. Het programma past het Risks-Needs-Responsivity-model consequent toe: risico's worden ingeschat via goede overdracht en intake (risicoprincipe), begeleiding wordt afgestemd op veranderbare risicofactoren zoals negatieve sociale contacten of gebrek aan zelfwaardering (behoefteprincipe), en er is veel maatwerk om aan te sluiten bij motivatie, taalniveau en concentratievermogen (responsiviteitsprincipe). Aanvullende elementen als herstelgericht werken, het bevorderen van eigen verantwoordelijkheid, educatie en bewustwording, en de opbouw van een vertrouwensband zijn duidelijk zichtbaar in de uitvoering. De combinatie van interventievormen, de samenwerking met ketenpartners en de juridische expertise die Halt inbrengt, versterken de effectiviteit.

Aandachtspunten

Tegelijkertijd zijn er aandachtspunten die de werking kunnen beperken, zoals onvolledige overdracht van informatie, beperkte aansluiting van voorlichtingen op het taalniveau van leerlingen, en het ontbreken van continuïteit in de opstartfase. Ook de rol van ouders vraagt aandacht, aangezien hun toestemming niet altijd wordt gegeven of begrepen. Deze bevindingen onderstrepen het belang van een stabiele, toegankelijke en goed afgestemde uitvoering, waarin ruimte is voor maatwerk en samenwerking.

